

GAZETA TRANSILVANIEI.

Gazet'a ese de 2 ori: Mercuria si Duminec'a, F6i'a, candu concedu ajut6riile. — Pretinlu: pe 1 anu 10 fl. pe 1/4 3 fl. v. a. Tieri esterne 16 fl. v. a. pe unu anu s6u 3 galbini mon. sunat6ria.

Brasiovu 17/5 Aprile 1867.

Se prenumera la postele c. r., si pe la DD. corespondenti. — Pentru serie 6 cr. Tacs'a timbrala a 30 cr. de fiacare publicare.

MONARCHIA AUSTRIACA

Transilvani'a.

Uniunea cum se se face?

III. Anecdota din 1848 impartasita de dn. K6v6ri acum a d6u'a 6ra se nemeresce la cestiunea de facia c6 si nuc'a in parete. Adica se spune, ca cineva ar fi disu in 1848 sierbitorului seu: acum e egalitate, deci vino siedi si tu la m6sa cu mine; la acesta sierbulu ar fi respunsu, ca elu egalitatea o intielege asi6, ca de aici incolo sierbulu singuru se si6dia la m6sa, 6ra domnulu se stea la usia si se sierb6sca. Dn. K. adauge, ca cei carii au asemenea idea despre egalitate se insi6la, pentrucu nici intre fratii din aceiasi parinti nu eosista egalitate deplina. Apoi dieu dn. K. inca se insi6la reu, d6ca mai crede si astadi, cumca romanii aru av6 ide'a de egalitate intru intielesulu acelei secaturii de anecdota. Da, noi inca amu vediutu aievea pe o multime nenumerala de boieri pe teciti si trentiuosi, iamu vediutu cersindu, iamu vediutu aruncati in arestulu de datorii, nu inse pentrucu iar fi aruncatu romanii la usia, ci curatu numai pentru lenea lor, ca nu le placea a lucra, le placea inse f6rte bine a trai din sud6rea altora, a face la datorii si apoi a intra in aliantia cu Satan'a precum disese gr. Stefanu Szecheni in cartea titulata „Creditu“, pentruc6 se nu mai plat6sca la nimeni in veci. Nu domnule, nu intielegemu noi democratismulu dupa anecdota dtale, ci ilu intielegemu numai asi6, ca se se st6rga totu felulu de privilegiu, totu felulu de monopolu numitu regale, cum si monopolulu functionilor publice si monopolulu sciintieloru, se incete odata jafuirea tesaurulu publicu sub pretestulu despagubirilor urbariale, se nu fia subventionala numai eate o natiune, limba, confesiune din tesaurulu publicu, se mai incete si spiritulu de tiehu si de casta, se se deschida intru t6te concurrentia libers, pentruc6 cu munca drepta, si legiuita si cu ajutoriulu mintii sale se p6ta inainta fiaoarele; de sine se intielege mai departe, ca program'a n6stra democratica coprinde in sine recun6scerea toturoru acelor drepturi 6menesoi, fara care romanulu nu vede inaintea sa decatu numai despotismu mascatu sub o forma s6u alt'a constitutionala, inse totu despotismu. Libertatea consciintiei, libertatea presei fara nici o cautione, libertatea individuala, libertatea de a se aduna in pace si nearmati spre a se consulta despre afacerile publice, libertatea de a petitiona, 6ca ce ins6mna democrati'a la romani, 6ra nu a se face domni pe contulu altora, nici a rapi, nici a insiela, nici a incarca la datorii desperate, nici a pretinde functiuni numai pentrucu cutare s'ar chiama coconu Jorgu dela Sadagura s6u domnisoru Perde-vara, s6u baronu Nimenea si grafu de Clichy.

Eu nu mai sciu ce se totu impedeoa dn. K. de romanii c6 de a patr'a natiune in Transilvani'a. Ca mai nainte teritoriile s'au numitu natiunale si natiuni? Si apoi ce? Voiescu romanii mai multu? Patri'a este comuna la toti, 6ra teritoriu natiunale se p6te numi atata catu se afla in manile cutaroru individi de cutare natiunalitate, ca d6ra nu ni se voru mai lua 6rasi cu puterea acelea bucati de pamentu, pe care ni le-amu castigatu fiaoarele cu sud6re crunta. Din ac6sta cauza romanii nu potu suferi mai multu c6 cutare tienuturi locuite numai de ei, s6u in maioritate precumpanit6re de ei, se'si ia numirea numai dela cutare natiuni. De unde 'si iau cant6nele Elvetiei numirile lor? De unde in Belgiu departamentele? De unde in Nordamerica provinciele s6u staturile unite? Ati sciatu dv. pana acum ca dlui K6v6ri c6 istoricu seriosu ce este, ii pla6e se face une-

ori si pe nmoristulu? Elu adica se preface ca si cum ar presupune, ca romanii de aceea pretindu a fi a patr'a natiune, pentruc6 dintre ei se se al6ga s6u denum6sca ampioiati in proportiunea numerulu lor, adauge inse, ca dintre romani sunt atati ampioiati, in catu ei si pana acum isi luara competentia lor pana la rangulu celu mai inaltu. Dn. K6v6ri n'a potutu scrie seriosu o asemenea secatura, elu n'a potutu plesni in facia pe t6te auctoritatile tierii, nici a demint' s'haematismulu; asi6 dara ce a facutu? A glumitu? Cum p6te face cineva in timpuri atatu de seri6se o gluma asi6 necalita? In an. 1848 se numerara in Transilvani'a ampioiati romani curati, adica fara numerosii renegati, numai 18 insi; in Martiu 1861 ii numeraramu din nou si aflaramu cu mare cu micu pana la celu din urma oanoeliu preste totu 174. In Noembre 1865 numerulu ampioiatiilor romani era — se intielege ca totu numai in Transilvani'a — 6rasi cu micu cu mare incependu dela municipalitati pana la susu la curte cam la 300 intre mai bine de trei mii ampioiati de alte natiunalitati. In Transilvani'a sunt 1,300.000 romani si 700.000 de alte n6muri. 6ca deci proportiunea, 6ca competiti'a dlui K6v6ri. De altmintrelea eu din parte'mi protestezu si astadata asupra proportiunilor la inlocuarea functionilor publice, nimicu mai pucinu decatu ac6sta, din cauza ca nu voiescu nici birocrazia ereditaria, nici ceea ce dice germanulu Eselsreiter, nici nutritrea lenei si a nepotismulu scarbosu, nici inganfarea cu unii si altii natiunare, trebue se nainteze numai pentrucu sunt fiii cutarei natiuni, s6u sunt botezati la cutare s. biserica; eu inse acceptau pe unu minutu principiulu presupusu de dn. K6v6ri, pentruc6 se'i invederezu absurditatea corolariulu seu trasu din acelasia. Dreptu ca dn. K6v6ri inca presupune la functionari capacitate individuala, pe ac6sta inse o sc6te din legile anulu 1848; 6ra noi ilu provocamu la loculu ac6sta, pentruc6 se ne arate si n6ua din legile dela 1848, care sunt calitatile recerute pentru functionarii publici, care? C6 se cun6sca bine limb'a maghiara? Era mai departe? C6 se soia striga tare? Si mai inca ce? . . .

Eu totudeauna m'am miratu de unionisti, cum potu fi ei asi6 cerbicosi intru a crede, ca romanii numai pentrucu aceea lupta in contra unionii, pentrucu se temu c6 nu cumva ampioiati de natiunea lor se cadia din posturi si altii inca se nu mai inainteze. Acoi 6meni judeca si pe altii dupa sinesi. Familiile lor se tienu f6rte nefericite, d6ca nu se voru afla din fiacare catu se p6te mai multi insi in deregatorii, adeveratu spiritulu ciocoiescu acesta. Scii ce dnule K6v6ri, se'ti spunu si eu unu paradoxon, d6ca viei. Ai dv6stra cei dela putere se puna natiunii romanesci intr'o adunare generala de barbati totu alesi urmat6rea alternativa: S6u functionari de statu totu romani buni in proportiunea numerulu vostru, adica d6ua s6u trei mii platiti bine, inse nici unu dreptu natiunale, nici constitutionalu, nici autonomia in veci; s6u t6te drepturile cerute de romanii, inse nici unu functionariu de statu din natiunea v6stra, ci se remaneti numai cu deregatorii comunali. A l e g e t i v e.

Au nu scie dn. K6v6ri, ca si pana acuma se afla romani multi, caroru tocma nu le ar pasa, d6ca cei dela putere aru sc6te din posturi pe toti ampioiati de natiunalitate roman6sca si iar inlocui cu altii neromani si catu se p6te mai flamendi? Ac6sta dorintia este reutati6sa, o marturisim, ea inse eosista si este nutrita la romani de catra mai multi unguri unionisti, carii nu soiu ce facu.

Mai in scurtu, intielegeti odata inca si atatu, ca cu ampioiati nimeni nu va mai sc6te ochii romanilor. De candu repausatulu Sul-

tanu Abd-ul-Medgid publicase hattisheriff-ulu de Giulhan6 si mai anume dela Hat-Humayum din 10 Aprile 1856 si pana in dilele sultanulu de acum Abd-ul-Azis in Turci'a europ6na se afla mai multi ampioiati crestini, decatu a'fi ampioiati romani in Transilvani'a si Ungari'a. Sunt crestini din Turci'a europ6na cu atata indestulati? Ce sunt ampioiati crestini la turci? Instrumentele acestora. Lege lege, libertate legala si constitutionala ceru crestini, incetarea vointii despotice o ceru crestini, scapare de tirani'a si de jafurile pashiloru, ale mudiriloru si kadiiloru, ale episcopiloru si calugariloru greci, ac6stea le pretindu crestini, 6ra ampioiati crestini voru veni ei cu incetulu de sinesi, numai se fia garantate libertatile publice.

Dn. K6v6ri tiene un'a, ca romaniloru li'sa deschisu calea catra deregatoriile publice prin legile unguresci dela 1848. Se spuna dn. K6v6ri asi6 ceva copiiloru si inca nici acelora, pentruc6 se nu se dedea a mint' Legile din 1848 si unionistii nu sunt vinovati intru nimicu, pentrucu se afla vreo 2—3 sute romani pusi in deregatorii publice, oi vin'a ac6sta cade numai pe sistem'a absolutistica si pe sistem'a lui Schmerling, care amend6ua avura altu calculu, si apoi in totu casulu ele insele spre a se sustien6 mai usioru av6 trebuintia de dragomani si de midilocitori intre putere si intre poporu, 6ra anume sub timpulu absolutismulu la tinerii romani treouti prin sc6la, oati era de prisosu pentru acelea sisteme, li se arat6 cald6 catra Turnu-rosiu, Temesiu, Oitozu, „marsch in die Walachey“, unde acum sunt cateva sute. Unionistii n'au nici atata minte cata au avutu purtatorii sistemii absolutistice, ci ei petition6za cu totuadinsulu, c6 ministeriulu maghiaru se dea afara pe toti ampioiati de romanu, oi dn. K6v6ri nu vede acele petitiuni. Ori ca unionistii cu ac6sta mesura voiescu a sili pe romanii la recun6scerea de buna voia a unionii? Ceroati dara, sc6teti pre toti ampioiati de romanu, mai faoeti si acestu esperimentu, dupa aceea impleti t6te foile europene cu laud'a liberalismulu vostru.

De altmintrele asi6 ceva inca n'ar fi nici unu lucru nou pentru romanii. Planulu de a d6parta pe romanii nu este numai de eri; dn. K. inca o soie ac6sta de mai nainte. Au nu sunt dati de eos, toti ampioiati municipali inca din Septembrie 1865 in discretiunea prefectiloru de tienuturi? Candu romanii din comitatulu Turdei au cerutu in loculu repausatulu Grozea unu vicespanu romanu, ce le-a respunsu contele de Crenneville? Imi pare reu, dara nu ve poeia ajuta, pentrucu dreptulu de candidatiune ilu are prefectulu.

Era la tribunale? Aici se aiba si dn. K6v6ri rabdarea de a asculta si elu o anecdota roman6sca. In satulu Cuciu — dta scii unde este Cuciu pe Murasiu — intalninduse doi boieri protipendati, adica cum amu dice coconulu Telegariu si monsieur Pajenjinu, intre altele multe se audi dela ei si urmatorulu dialogu.

Coconu Telegariu. Pentru ce nu s'a cassatu si tribunalulu supremu indata atunci, la inceputulu schimbarii sistemii?

Monsieur Pajenjinu. Pentrucu vedi Domniata oc6ne si amice, romanii se afla in minoritate absoluta nu numai pe la t6te tribunalele de prim'a instantia, ci si la tabl'a reg6sca (curtea de apelu), la gubernu si in municipii, singuru in curtea suprema mai au 6resicare rad6mu; de alta parte de s'ar fi mai cassatu si curtea suprema, romanii aru fi priceputu t6ta manoper'a n6stra si s'aru fi desgustatu f6rte tare.

Coconulu Telegariu. Ce aru fi mai priceputu valachii? ei sunt prosti, asculta de cei mai tari.

